

Benjamin Jenstad Heide

Splittelsen av Det norske arbeiderparti i 1923

En diskursanalyse av fremstillingen til avisene Arbeiderbladet, Norges Kommunistblad og Aftenposten av Det norske arbeiderpartis landsmøte i 1923 og den påfølgende splittelsen av partiet.

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Monica Miscali

Mai 2023

Benjamin Jenstad Heide

Splittelsen av Det norske arbeiderparti i 1923

En diskursanalyse av fremstillingen til avisene Arbeiderbladet, Norges Kommunistblad og Aftenposten av Det norske arbeiderpartis landsmøte i 1923 og den påfølgende splittelsen av partiet.

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Monica Miscali
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven har som formål å vise til hvordan fremstillingen av splittelsen av det norske arbeiderparti i 1923 var i de norske avisene Arbeiderbladet, Norges Kommunistblad og Aftenposten. Det blir først redegjort for hvilke betingelser som lå til grunn for splittelsen, hovedsakelig arbeiderpartiets forhold til Komintern. Deretter blir det gjort en diskursanalyse av de respektive avisenes framstilling. Oppgaven berører også noen av de årsakene til at arbeiderpartiet ble det største massepartiet på venstresiden, istedenfor Norges Kommunistiske Parti.

Abstract

This bachelor thesis aims to show how disintegration of the Norwegian Labour Party in 1923 were depicted in the Norwegian newspapers, “Arbeiderbladet, “Norges Kommunistblad” and “Aftenposten”. Firstly, the explanation of what conditions underlying the disintegration will be made, primarily the Norwegian Labour Party’s relationship with the Comintern. Thereafter, a discourse analysis will be done of the depiction in the respective newspapers. The thesis also discusses some of the reasons why the Norwegian Labour Party became the largest mass party of the left, and not the Norwegian Communist Party.

Innhold

Innledning.....	3
Tematikk og problemstilling.....	3
Kilder og metode	4
Kilder	4
Metode.....	5
Tidligere litteratur og diskurser.....	7
Disposisjon.....	8
Hoveddel	9
Kontekstualisering	9
Den politiske situasjonen i Norge	9
Arbeiderpartiets revolusjonære raptus.....	11
«Tranmælismen».....	12
Landsorganisasjonen	12
Komintern.....	13
Moskva-tesene	14
Revolusjonært framstøt.....	15
Kominterns ultimatum.....	15
Avisenes rolle.....	16
Diskursanalyse	17
Arbeiderbladet.....	17
Norges kommunistblad.....	22
Aftenposten	26
Oppsummering	28
Litteraturliste	30
Sekundærlitteratur.....	30
Primærlitteratur.....	31

Innledning

Tematikk og problemstilling

Iøynefallende for de som er interessert i den norske politikken i dag er det at dagens moderate Arbeiderparti engang var det fremste sosialistisk-revolusjonære partiet i Norge på 1920-tallet. Perioden som var 1920-tallet, er kanskje også den mest begivenhetsrike i norsk arbeiderbevegelses historie. Det Norske Arbeiderpartiet (DNA) opplevde blant annet å gå fra å være et revolusjonært interesseparti, til å bli et parlamentarisk masseparti. Det opplevde også i denne perioden å bli det største partiet i Norge. Arbeiderbevegelsen ble dermed en kraft å regne, da det fikk en betydelig større rolle i den parlamentariske politikken enn den hadde hatt tidligere. Stadig økende forskjeller og økonomisk nedgang etter første verdenskrig førte også til en generell misnøye, og en tilslutning til en revolusjonær sosialisme var nært forestående. Allikevel ble partiet på 1920-tallet sprengt to ganger, først i 1921, da Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti (NSA) ble stiftet og til slutt i 1923, da Norges Kommunistiske Parti (NKP) ble splittet. Det er den sistnevnte som er temaet for denne oppgaven.

Bakgrunnen for splittelsen av Det norske arbeiderparti i 1923 har tradisjonelt sett vært på grunn av partiets uttreden av Komintern, den Kommunistiske Internasjonale. Komintern skulle være en revolusjonær verdensorganisasjon som skulle samle de forskjellige nasjonale arbeiderpartiene og fagorganisasjonene, til et slags internasjonalt parti.¹ Uenigheter blant to forskjellige fraksjoner innad i arbeiderpartiet, der Martin Tranmæl representerte flertallsfraksjonen og Olav Scheflo representerte mindretallet. Disse uenighetene resulterte i mindretallets anmodning til Komintern om å sende DNA et ultimatum om å akseptere deres betingelser. Dette ultimatumet ble avvist ved partiets landsmøte i november 1923. Dermed endte konflikten mellom de to fraksjonene til slutt med at mindretallet dannet det nye partiet Norges kommunistiske Parti etter å ha forlatt novemberlandsmøtet.

Denne oppgaven har som formål å vise til, gjennom partienes presseorgan, DNAs «Arbeiderbladet» og NKPs Norges Kommunistblad hvordan partiene både reagerte og framstilte bruddet med den Kommunistiske Internasjonale og splittelsen av arbeiderpartiet. I tillegg til dette, vil det også vises til hvordan partiet Høyre, som representant reagerte og framstilte de relevante hendelsene gjennom et av deres partipresseorgan; Aftenposten. Problemstillingen for denne oppgaven er derfor som følger: Hvordan blir Det norske

¹ Egge 1995: 10

Arbeiderpartis landsmøte i november 1923 og den resulterende splittelsen fremstilt i henholdsvis Aftenposten, Arbeiderbladet og Norges Kommunistblad?

Kilder og metode

Kilder

Det blir i denne oppgaven brukt 5 forskjellige primærkilder, hvor hver av disse er avisutgaver fra de respektive avisene, «Arbeiderbladet», «Norges kommunistblad» og «Aftenposten». Det blir brukt to avisutgaver fra Arbeiderbladet fra 5. og 10. november; to utgaver fra Norges kommunistblad fra 5. og 6. november og én utgave fra aftenposten, fra 6. november. Alle er dog fra 1923. Det blir lagt mest vekt på å analysere de to arbeideravisene, Arbeiderbladet og Norges kommunistblad, da dette er mest hensiktsmessig for å svare på oppgavens problemstilling, og heller bruke Aftenposten som et supplement. Jeg så det som hensiktsmessig å analysere avisutgaver som var utgitt nesten umiddelbart etter partisplittelsen i november 1923, da det var da det ble uttrykt på den tydeligste måten hvordan presseorganene reagerte på hendelsen. Avisutgavene som kilder blir utelukkende brukt for å analysere dem som partipresseorganer, og hvordan man gjennom de kan gjøre rede for deres holdninger til hendelsen. Samtlige av avisene er hentet fra Nasjonalbibliotekets nettbibliotek. I tillegg til avisene blir det også brukt partiprotokoller fra henholdsvis Arbeiderpartiets landsmøte i 1918 og det ekstraordinære landsmøtet i november 1923 som primærkilder. Den første landsmøteprotokollen blir brukt for å gjøre rede for at Arbeiderpartiet var et revolusjonært parti, uttrykt av egen vilje. Den andre landsmøteprotokollen blir brukt for å vise til partiets holdning mot de individer som er tilsluttet en annen politisk organisasjon. Landsmøteprotokollene blir kun brukt for å vise til Arbeiderpartiets egne uttrykte mening som en del av diskursen. Landsmøteprotokollene er hentet fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Øvrig informasjon brukt for å skrive denne oppgaven er gjort gjennom sekundærlitteraturen. Både nyere og eldre forskning er brukt, for å forsøksvis gi et nyansert bilde. For å gjøre rede for kontekstualiseringen og beskrivelse av perioden om splittelsen har jeg hovedsakelig brukt verkene til Finn Olstad, «Den store forsoningen: Norsk historie 1905-1945» og «En historie om Arbeiderpartiet». Det har også blitt brukt Edvard Bull d.y. sitt verk fra flerbindsverket «Norges historie» med Knut Mykland som redaktør. Bull sitt bind heter «Klassekamp og

fellesskap 1920-1945». Både Olstad og Bull er og var et av de fremste forskere på arbeiderhistorie i sin tid. Beskrivelsen av den sosiale og politiske situasjonen i Norge på den tiden, ble hovedsakelig gjort ved hjelp av Bull sitt verk. Redegjørelsen av Arbeiderpartiet og utviklingen fram til splittelsen ble hovedsakelig gjort ved hjelp av Olstads verk. Det har etter min erfaring vært en jevn strøm av forskning og utgivelser på tema om den politiske situasjonen om Arbeiderpartiet siden 70-tallet. Beskrivende for dette er hvordan Olstad utga sine verk såpass nylig, henholdsvis i 2019 og 2021. Edvard Bull er naturligvis en fremtredende historiker om tema, da hans far var en sentral skikkelse i hendelsene. Han er dessuten også et av de fremste norske historikerne om temaet norsk arbeiderbevegelses historie. Det har derimot vært utgivelser av mindre omfang når det gjelder Norges kommunistiske parti. Den mest fremtredende i dette henseende er Åsmund Egge. Hans bok fra 1995 ved navn «Komintern og krisen i Det norske arbeiderparti» blir også brukt i denne oppgaven, med hensikt å beskrive det Scheflo-fløyens tilknytning til Komintern, da de stadig var medlemmer av Det norske arbeiderparti, og deres påfølgende reaksjon. Finn Olstad ble også til dels brukt til dette, men det var allikevel et dypere søkelys på Arbeiderpartiets utvikling og reaksjon i hans verk.

Metode

Diskursanalyse

Det blir for å fremvise de sosialistiske partienes reaksjon og holdninger etter landsmøtet i 1923 anvendt diskursanalyse. Diskurs i denne sammenheng kan forstås gjennom Leidulf Melve og Teemu Ryymins definisjon: «som et mønster eller et sett av regler som binder sammen et avgrenset antall representasjoner på bestemte måter.»² Videre, er det relevant i diskursanalytiske undersøkelser vise til hvordan den «fakta» som blir uttrykt av en aktør, kunne fremstå som sanne.³

Det kommer frem i diskursanalysen av avisene Arbeiderbladet, Norges Kommunistblad og Aftenposten, to sentrale begreper, politisk diskurs og mediediskurs.

² Melve & Ryymin 2018: 62

³ Ibid: 63

Politisk diskursanalyse

Det er gjennom politisk diskursanalyse et kjernepunkt å vise til hvordan språkvalg blir manipulert til spesifikk politisk effekt.⁴ Lingvistiske valg blir gjort for å manipulere meninger. Disse meningene blir dermed et verktøy for å representere den «verden» individet lever i.⁵ Det er dermed naturlig å anta at individer som abonnerer på forskjellige politiske ideologier, og dermed blir utsatt for forskjellige politiske språk også har forskjellige oppfatninger av «verden». Balansen mellom lingvistisk analyse og politisk analyse er i dette tilfelle essensen til en politisk diskursanalyse.

Mediediskurs

Mediediskursen har som et av sine hovedtemaer, å sette søkelys på utøving av makt, skråstilling og ideologi i pressen.⁶ Diskursanalysen av media, herunder trykte aviser, sammenfatter hvordan teksten krypterer verdier og ideologier som påvirker «verden».⁷ Den mest relevante metoden til mediediskurs for denne oppgaven er den av kritisk tilnærming. Denne metoden er kritisk i den forstand at den forsøker å vise til samfunnsmessige maktvirksomhet og påkalle et sosialt ansvar.⁸

For å redegjøre for en politisk diskurs, er det viktig å forstå avisene som et verktøy til politisk påvirkning, da de var organer partiene anvendte til å forme leserens mening. Olav Scheflo og Martin Tranmæl som respektive redaktører i henholdsvis Norges kommunistblad og Arbeiderbladet kan oppfattes som partiens talerør til leseren. Det er derfor naturlig å anta at den relevante mediediskursen er i seg selv politisk.

Komparativ metode

Komparativ metode er også anvendt i denne oppgaven for å kontrastere og samtidig analysere de diskursene som er tilstede i de relevante avisene. Hovedsakelig vil sammenligning bestå av de to arbeiderpresseavisene, Arbeiderbladet og Norges Kommunistblad. Aftenposten blir isteden brukt som et slags supplement til de funn som blir gjort ved den opprinnelige

⁴ Wilson 2001: 410

⁵ Wilson 2001: 400

⁶ Cotter 2001: 418

⁷ Cotter 2001: 416

⁸ Cotter 2001: 418

sammenligningen. Sammenligningen vil også foregå synkront, da tidsrommet er den umiddelbare tiden etter landsmøtet i 1923.

Tidligere litteratur og diskurser

Tranmæl har alltid vært i begivenheten sentrum da redegjørelsen av partisplittelsen in 1923 har blitt gjort. Det forekommer derfor at de forskjellige fortolkningene av foranledningen til partisplittelsen, var på grunn av forskjellige tolkninger av Tranmæl. Biografiske etterretninger om han, og de partifeller som sto han nærmest, mest påfallende Einar Gerhardsen, var derfor et viktig kildestoff for å forstå de betingelsene som lå til grunn for splittelsen. Den første biografien om Martin Tranmæl kom i 1939 med tittelen «Martin Tranmæl», utgitt av Aksel Zachariassen.

De første kildene produsert fra både DNA og NKP sin side har ofte blitt gjort av personer som sto partiet nært. Dette kan føre til fornemmelsen om en ukritisk tilnærming til temaet. Allerede i 1927, kom det en redegjørelse av arbeiderpartiets utvikling i perioden 1887 til 1927. Verket, ved det enkle navnet «Det norske Arbeiderparti 1887-1927» var redigert av Edvard Bull d.e.. Som nevnt tidligere, var dette verket unektelig ukritisk til sin tilnærming til temaet, da det var et jubileumsskrift, utgitt av partiet selv. Et av de første verkene som skulle omhandle temaet, som skulle ha arbeiderklassen i hovedfokus, og ikke partiet, var Edvard Bull d.y., sitt verk «Arbeiderklassen i norsk historie», utgitt i 1948. Man kan ved tidligere publikasjoner fornemme om en normativ «tradisjonell» oppfatning av årsaken til splittelsen av Det norske arbeiderparti i november 1923. Striden har tidligere blitt sett på som en strid mellom to fløyer i partiet, «føderalister» og «sentralister» henholdsvis representert av Martin Tranmæl og Olav Scheflo. Konfliktlinjen her var deres rolle til Komintern, der føderalistene ønsket en mer uavhengig rolle for det norske arbeiderpartiet, mens sentralistene ønsket en fullstendig underordning av Komintern.⁹ For ordens skyld blir det uttrykt i de fleste tidligere publikasjoner om temaet, at forholdet til Komintern er om ikke av ytterst viktighet, så er det i hvert fall en sentral tematikk. Personer som karakteriserer denne tradisjonelle oppfatningen, er også de personer som har vært de mest fremtredende i den historiografiske utviklingen til temaet, herunder Edvard Bull d.y., Knut Langfeldt og Per Maurseth. Relevant for dette, er også hvordan disse politisk sto til venstre for Arbeiderpartiet.¹⁰ De mest fremtredende

⁹ Egge 2003: 229

¹⁰ Meyer 2018: 93

publikasjonene av temaet for de sistnevnte er «Moskva-tesene i norsk politikk» og «Fra Moskva-teser til Kristiania-forslag», henholdsvis utgitt i 1961 og 1972. Åsmund Egge er kanskje den personen i nyere tid som har mest fremtredende representert den tradisjonelle oppfatningen av temaet. Han utga i 1995 verket «Komintern og krisen i Det norske arbeiderparti», som i stor grad anvender kildene som ble gjort offentlig etter Sovjetunionens fall. Dessuten, ble det utgitt verket «Komintern og Norge: DnA-perioden 1919-1923: en dokumentasjon» i 2006, som er en transkribering av partiets direkte kommunikasjon med Komintern, dets eksekutivkomite og representanter, i hele perioden Norge var medlem av Internasjonalen.

Man kan derfor si at det i stor grad har vært kontinuitet i forskningsutviklingen om temaet. Det utviklet seg allikevel en diskurs på tidlig 2000-tallet som omhandlet hvorvidt Komintern var så sentral som tidligere forskning hadde konstatert. En av de mest sentrale skikkelsene som skiller seg fra denne tilnærmingen til fortolkningen er Jorunn Bjørgum. Hun påstår at splittelsen i partiet må hovedsakelig forstås som en kamp på hjemlig grunn. Det var i grunn en dragkamp om lederskapet i partiet mellom de to fraksjonene, henholdsvis Tranmæl- og Scheflo-fraksjonen, etter Kyrre Grepps avgang.¹¹

Det forekom derfor en diskurs mellom Jorunn Bjørgum og Finn Olstad på den ene siden og Åsmund Egge på den annen side. Diskursen kan påstås å ha sitt opphav ved det banebrytende arbeidet Åsmund Egge gjorde for å inkorporere det kildematerialet som forekom etter Sovjetunionens fall, som ellers hadde vært skjult for offentligheten. Det blir også beskrevet av de respektive historikerne at grunnlaget for deres uenighet ligger i deres ulike fortolkninger av Martin Tranmæl. Arbeiderbevegelsens historie i den relevante perioden denne oppgaven belyser har også vært et forskningsobjekt. Dette kommer til syne ved Finn Olstads nyeste utgivelser; «Den store forsoningen: Norsk historie 1905-1945» og «En historie om Arbeiderpartiet: Fra arbeidspopulister til verdensborgere» henholdsvis i 2019 og 2021. Det inngår dog i disse ingen ny forskning når det kommer til temaet splittelsen i arbeiderpartiet i 1923.

Disposisjon

Denne oppgaven er delt inn i tre hovedkapitler; innledning, hoveddel og oppsummering, hvor noen av de har egne underkapitler. I innledningen blir det presentert problemstillingen og tema. Deretter blir det redegjort for hvilke kilder som har blitt brukt for oppgaven. Deretter

¹¹ Bjørgum 2003

en beskrivelse av hvilke metoder anvendt. Til slutt blir det oppklart den historiografiske utviklingen til temaet. Hoveddelen vil begynne med en kontekstualisering av perioden. Dette blir etterfulgt av diskursanalysen, selve analyse delen av oppgaven. Oppsummeringskapitlet er en resymering av oppgaven.

Hoveddel

Kontekstualisering

Den politiske situasjonen i Norge

Man kunne allerede observere ved tusenårsskiftet, en tiltagende mer sentral rolle for arbeiderbevegelsen i politikken. Beskrivende for dette er innføringen av allmenn mannlig stemmerett i Norge. Det blir i korthet forklart at grunnen til at innføringen av allmenn stemmerett skjedde i 1898, var fordi Venstre trengte arbeiderorganisasjonenes støtte for å vinne fram sitt ønske om uavhengighet fra Sverige.¹² Det fungerende parlamentariske systemet satte fremdeles en stopper for at arbeiderklassen fikk en tydelig stemme på det statlige nivå. Selv om Arbeiderpartiet opplevde en bredere representasjon på det lokale plan, var den politiske makten innskrenket, som kan observere ved valget i 1918. Selv om Arbeiderpartiet var det største partiet i landet med 31,6 prosent av stemmene fikk de bare 18 av 126 mandater på Stortinget. Valget i 1918 viser også Venstres store nederlag i antall stemmer og dermed også slutten på sterke flertallsregjeringer som hadde vært den tidligere normen. Det ble mellom 1919 og 1920 vedtatt en ny valgordning, som i praksis betydde slutten på sterke flertallsregjeringer.¹³

Resultatet av valgordningsendringen var at det gikk fra direkte valg i enmannskretser som krevde flertall for kandidaten, til et direkte forholdvalg i flermannskretser. Dette betydde i praksis at overrepresenteringen av de store partiene, Venstre og Høyre, som kommer av det tilsynelatende «first-past-the-post»-systemet ikke lenger var et faktum.¹⁴ Nye landsomfattende parti, deriblant Arbeiderpartiet, kunne dermed oppleve en bredere representasjon på stortinget, og dermed også en mer betydelig politisk makt. Med eksempelet fra valget fra 1918 som sammenlikning til valget i 1921 kan man se den mer rettfærdige utjevningen i representasjon, da de med nesten uforandret stemmeandel fikk 37

¹² Olstad 2019: 102

¹³ Bull 1978: 204

¹⁴ Stugu 2018

representanter.¹⁵ Ved valgordningsendringen, var det heller ikke noen tydelige hindringer for parti-splittelser. Valgordningsendringen i 1919 og stortingsvalget i 1921 viser dermed til at Det Norske Arbeiderparti hadde hatt en tiltagende økning i de foregående årene og en mer betydelig representasjon på stortinget. Allikevel beskriver det også arbeiderbevegelsen ineffektive samorganisering og uenighet om fundamentale politiske temaer.

Det var siden unionsoppløsningen, og framveksten av en politisk arbeiderklasse blitt gjort tiltak fra den borgerlige siden om å forhindre Arbeiderpartiet å få politisk makt. Det borgerlige prosjektet om å «pasifisere» den voksende arbeiderklassen viste seg dog å være ineffektiv, i den forstand arbeiderklassen fikk en bredere politisk rolle. Frykten for «proletariatets ødeleggende kraft» så å si ble for sterk. Finn Olstad forklarer det slik: «*Christian Michelsen tok opp dette temaet da han i 1907 uttalte at Norge ville være bedre tjent med en begrenset befolkning med «nogenlunde jevn velstand» enn å få «et talrigt og ulykkelig proletariat».*¹⁶ Ved å tillatte arbeiderklassen en mer utbredt mulighet til å delta i det politiske liv, kunne det ses på som en mindre fare for at arbeiderklassen var utilfreds, og revolusjonen mindre sannsynlig.

Perioden etter første verdenskrig ble på mange måter opplevd som kapitalismens krise, da økonomiske kriser truet med å ødelegge enkeltes liv og samfunnets bærende institusjoner.¹⁷ Da man snakker om sammenhengende økonomiske kriser i mellomkrigstiden kan det deles inn i tre tydelige faser; relevant her er den første, kalt etterkrigskrisa fra 1920 til 1922. Dette var i stor grad en blanding av en finanskriser og en etterspørselskrise. Det vil i praksis si at det først var for mye penger i omløp i forhold til det som var å få kjøpt. Det andre vil si at det ikke lenger var etterspørsel etter produkter som var viktig for krigføringen under verdenskrigen.¹⁸ Det vil dog bli feil å påstå at det var en umiddelbar nedgang etter krigen. Man så for eksempel at det etter den umiddelbare avslutningen på krigen var en økonomisk oppgang fram til 1920. Dette førte til at flere så nytten av å være fagorganisert. Det økende antallet fagorganiserte førte til en mer konsentrert mobilisering fra arbeiderklassen. Det

¹⁵ Bull 1978: 205

¹⁶ Olstad 2019: 110

¹⁷ Olstad 2019: 178

¹⁸ Stugu 2018: 69

Norske Arbeiderpartiet samarbeidet også tett med den fagorganiserte bevegelsen.¹⁹ Etter den kortvarige konjunkturoppgangen, kom den første nedgangen i 1920. Dette betydde at flere ble arbeidsløse, da nedgangen kom. Problematisk var det også at arbeidsgivere ønsket en generell lønnsnedsettelse, etter økningen i den kortvarige konjunkturoppgangen i foregående år før 1920. Det førte naturligvis til en generell misnøye blant arbeiderbevegelsen. En bredere tilslutning til det revolusjonære som det beste alternative til bedre levekår ble nært forestående.

Arbeiderpartiets revolusjonære raptus

Det revolusjonære DNA i perioden før splittelsen i 1923 var unektelig inspirert og påvirket av den russiske revolusjonen i 1917, og det påfølgende kommunistiske styret i Sovjetunionen. Det ble på alvor kulminert en alternativ samfunnsordning på kontinentet som var forskjellig fra «bestående samfunn». Det Norske Arbeiderpartiet hadde ved landsmøtet i 1918 erklært seg selv som et revolusjonært klassekampparti.²⁰ Å få makten gjennom væpnet revolusjon var dermed et mulig verktøy for å anskaffe seg den utøvende makten i landet. Det var allikevel tiltak som generalstreiker, lockouts og dyrtidsdemonstrasjon som var det mest anvendte virkemiddelet til arbeiderbevegelsen, herunder Det Norske Arbeiderparti og fagorganisasjonene. Prinsippet om opprør var dermed godtatt i hele partiet, og den gamle moderate partiledelsen ble byttet ut med «den nye retnings» menn med Kyrre Grepp i spissen. Seieren til de radikale på landsmøte i 1918, og den påfølgende endringen i ledelsen bli allikevel oftest kreditert til Martin Tranmæl. Det var i praksis her de første gnisningene innad i arbeiderbevegelsen skjedde. Sosialdemokratene, altså den mer moderate høyrefløyen i arbeiderbevegelsen, nektet i 1918 å la seg representere av den nye partiledelsen, og dannet en opposisjonsgruppe innad i partiet. Idémessig stod disse på linjen som kun regnet med lovlige midler i klassekampen og striden for sosialisme, og var vesentlig parlamentariske.²¹ Opposisjonen fra de moderate mot den nye partiledelsen beskriver dermed den nye radikale revolusjonære retningen partiet skulle inneha i første omgang av 1920-tallet. Allikevel, kan det ikke påstås at den nye ledelsen var spesielt teoretisk tilnærmet, men heller at de først og fremst tilnærmet seg en agitatorisk tilnærming, representert ved Tranmæl.

¹⁹ Stugu 2018: 56

²⁰ Arbeiderpartiet 1918: 28

²¹ Bull 1978: 266

«Tranmælismen»

Det «tranmælske etoset» så å si, kan virke noe diffust uten noen spesiell ideologisk tyngde. Noen velger å omtale tranmælismen som en slags arbeiderpopulisme, med tilknytning til den revolusjonære sosialistiske ideologien. Arbeiderne er utfra Tranmæls sosialistiske oppfatning den produktive, men undertrykte befolkningen.²² Ideen om «klassekamp», og dets revolusjonære konnotasjoner har sitt opphav fra arbeiderbevegelsens retorikk og det kan bli sett på som en slags rasjonalisering for et flertallsdiktatur som jobber for arbeiderenes interesser. Revolusjonen, i Tranmæls forstand, kan som et verktøy for å oppnå dette «proletariatsdiktaturet» ikke oppnås ved å arbeide innenfor de eksisterende politiske institusjonene. Det finnes dessuten ikke noen forutbestemtplan for Tranmæl for å oppnå sosialisme, men heller at «den revolusjonære handlingen setter sine egne premisser.»²³ Det var dermed umulig å forene Tranmæl og Lenin. Inspirasjonen fra Russland var allikevel en slags bekræftelse på Tranmæls egne vurderinger, at massene kunne mobiliseres.²⁴

Landsorganisasjonen

Landsorganisasjonen, som opprinnelig gikk under navnet Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, ble stiftet i 1899, og vokste ekspansivt i begynnelsen av det 20-århundret. Ikke minst viser stiftelsen av LO til arbeiderbevegelsen ønske om å organisere og institusjonalisere seg, men også et tydelig bevis på at arbeiderklassen som øvrige samfunnsklasser ble tvunget til å seriøst forholde seg til. LOs vekst var også tett forbundet med Arbeiderpartiets parallelle framgang. Finn Olstad forklarer dynamikken mellom Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet i henhold til arbeiderbevegelsen som en helhet slik: «LO fungerte som storebror i arbeiderbevegelsen, og det ville være umulig for Arbeiderpartiets ledere å utrette noe som en samlet fagbevegelse åpent gikk imot.»²⁵ Det var allikevel store uenigheter mellom LO og DNA, særlig etter den revolusjonære kamplinjen til DNA etter landsmøte i 1918. LO var tydelige på at sosialismen kunne og skulle innføres ved hjelp av stemmerett og demokratiske midler. Sentralt for arbeiderbevegelsen som en helhet er allikevel at klasseforholdet var mer kollektivt enn individuelt, og det var knyttet til sterke

²² Olstad 2021: 25

²³ Olstad 2021: 24

²⁴ Olstad 2021: 27

²⁵ Olstad 2021: 38

miljøer og deres kontroll over sine omgivelser.²⁶ Forholdet mellom Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet var dermed fra dannelsen av LO og til i dag vært en sentral dynamikk innad i arbeiderbevegelsen, med avvikende samarbeidsvillighet. Rent praktisk var også DNA avhengig av LO, da partiets organisatoriske praksis var basert på kollektiv tilslutning fra fagforeningene, i motsetning til individuell tilslutning.

Dyrtidsdemonstrasjonen den 6.juni 1917 var et tydelig tegn fra arbeiderbevegelsen på deres misnøye. Arrangert av LO og DNA, skal det i alt ha deltatt om lag 300 000 mennesker rundt om i landet som demonstrerte den dagen, og ifølge Social-Demokraten 40 000 kun i Oslo.²⁷ Social-Demokraten beskriver årsaken til demonstrasjonen slik:

«På den ene siden gullstrømmen i rivende vekst så den løper over sine bredder og fyller rikmennes og spekulantenes kjellere med det kjære metallet. På den andre siden sultens spøkelse på dørstokken med mangel på brensel og mat, fordi krigen og spekulasjoner har satt de dyre prisers hengelås på varebeholdningen.»²⁸

Den påfallende demonstrasjonen viste først og fremst den fredelige måten å fremtvinge bedre rettigheter for arbeiderne, gjennom demokratisk vis. Den viste hvordan man gjennom etablerte organisasjoner kunne samle misfornøyde arbeidere i hopetall, men allikevel holde en disiplin og ro. Dyrtidsdemonstrasjonen i 1917 viste dermed hvordan uro, protester og misnøye kunne kanaliseres inn i organiserte former.²⁹ Dette var dog LO og den sosialdemokratiske fløyen av DNA sin foretrukne kamplinje i dyrtidskampen; det store flertallet i Arbeiderpartiet ønsket en mer radikal strategi.

Komintern

Finn Olstad snakker om arbeiderbevegelsens internasjonale tragedie, og beskriver den slik; «Samtidig som stadig større arbeidermasser samlet seg bak arbeiderbevegelsen, ble den splittet i innbyrdes fiendtlige leirer.»³⁰ Ved dannelsen av den tredje Kommunistiske Internasjonale i 1919, også kjent som Komintern, var det nesten en selvfølge at det revolusjonære DNA skulle være med fra starten. Internasjonale ble stiftet av de sovjetiske

²⁶ Olstad 2019: 95

²⁷ Olstad 2019: 135

²⁸ Olstad 2019: 135

²⁹ Olstad 2019: 136

³⁰ Olstad 2019: 98

bolsjevikene med Vladimir Lenin i spissen. Hensikten med stiftelsen av internasjonale, var spredningen av den røde revolusjonsbølgen til det øvrige Europa, også til Norge. I første omgang ville medlemskap i Internasjonale tilsi at man kjempet aktivt for å fremme de kommunistiske ideene gjennom revolusjonær aktivitet, og DNA la ikke skjul på at dette også var deres hensikt. Det står for eksempel i landsmøteprotokollen fra 1918 at de forbeholder seg retten til «revolusjonær masseaksjon»: «Det norske arbeiderparti maa derfor forbeholde sig retten til at anvende revolutionær masseaksjon i kampen for arbeiderklassens økonomiske frigjørelse.»³¹ Arbeiderpartiets innmelding til Komintern i 1919 var i første omgang svært lite problematisk, da begeistringen for Bolsjevikrevolusjonen var utbredt. Problematismen av Arbeiderpartiets medlemskap kom derimot et år senere, karakterisert ved de 21 vilkår som medlemspartiene måtte godta, kjent på folkemunne som Moskva-tesene. Tesene, som ble vedtatt ved den annen verdenskongress, sommeren 1920, gikk utpå at Det Norske Arbeiderparti, som medlemsparti, skulle eksplisitt lede arbeiderklassen i væpnet krig og at Internasjonale skulle være sentralisert, det vil si, beslutninger gjort i både verdenskongressene og i eksekutivkomiteen skulle være bindende for medlemslandene.³²

Moskva-tesene

Moskva-tesene skulle i praksis sikre at medlemspartiene var fundamentale proletariske revolusjonære, og etter streng russisk-kommunistisk diktat. Dette førte til et brudd med Tranmæls «arbeiderpopulistiske» ideologi, samtidig som det fremmedgjorde den moderate «høyrefløy»-opposisjonen i Det Norske Arbeiderparti. Den norske masseaksjonen som bygget på arbeiderbevegelsen velvilje til å føre klassekamp, ble byttet ut med en russisk intelligentsia som manet opp til væpnet revolusjon uten å ha forståelse for den norske arbeiders lengsler og krav.³³ Tranmæl og resten av partiledelsen aksepterte motvillig tesene i 1921. Aksepten av tesene førte til den endelige uttredelsen av høyrefløyen i partiet. Det nye partiet, Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti, eksisterte fra dannelsen i 1921 til samlingen av arbeiderpartiet i 1927. Det var revolusjonsaspektet som viste seg å være den utløsende faktoren til splittelsen, da de skal ha ønsket radikale samfunnsendringer, men ikke revolusjon.³⁴

³¹ Arbeiderpartiet 1918: 28

³² Bull 1978: 264

³³ Olstad 2019: 28

³⁴ Olstad 2021: 29

Revolusjonært framstøt

Med innmeldingen i Komintern fikk også mobiliseringen til klassekamp en tydeligere kamplinje. Det ble trolig lagt planer fra den kommunistiske høykommando i Russland om at Norge skulle tre inn i verdensrevolusjonen i 1921. Planene om et revolusjonært framstøt skulle komme etter en planlagt sjømannstreik, våren 1921. Sjømannstreiken skulle bli etterfulgt av en generalstreik som innebar at sentrale samfunnsinstitusjoner skulle bli forsøkt lammet.³⁵ Påfallende var det at revolusjonen ikke eksklusivt kom ut av en motivasjon fra de norske arbeiderne, men heller at de norske revolusjonære var en del av en transnasjonal kommandokjede, utstedt fra Komintern.³⁶ Det revolusjonære framstøtet viste seg å være mislykket, da LO-sekretariatet gikk fra å erklære en «generalstreik» til en «storstreik», og det revolusjonære perspektivet hadde blitt fjernet.³⁷ Årsaken til dette var at det var en generell tilbakegang av revolusjonære aksjonsplaner på hele kontinentet. Revolusjonsforsøket i Tyskland samme år resulterte i et nederlag, og etter at den røde armé ble stoppet utenfor Warszawa var det ikke lenger forsvarlig å fortsette den spredningen av den røde bølgen fra sovjetisk hold.³⁸ Det var nå nødvendig å forsvare og konsolidere det kommunistiske regimet i Russland.

Kominterns ultimatum

Aksepten av moskva-tesene var dog kun en formell prosess, og tesenes prinsipper ble aldri satt i praksis. Partiet fikk for eksempel tillatelse til å opprettholde den kollektive tilslutningen fra fagforeninger i en foreløpig periode. Det Norske Arbeiderparti forsøkte også å formulere egne prinsipper, som først og fremst gikk imot sentraliseringskravet til Komintern. Disse ble vedtatt på partilandsmøte i februar 1923, med et knapt flertall.³⁹ Dette ble møtt med et ultimatum fra Komintern som tilsa at man ikke skulle forfatte prinsipper som sto i motsetning til Kominterns beslutninger. Ultimatumet ble avvist etter en landsmøtebeslutning i november samme år, og partiet var dermed ekskludert fra Internasjonalen.⁴⁰ Et mindretall, som hadde stemt for å akseptere Kominterns ultimatum, og underordne seg fullstendig under den

³⁵ Olstad 2019: 146

³⁶ Olstad 2019: 146

³⁷ Olstad 2021: 41

³⁸ Olstad 2019: 146

³⁹ Bull 1978: 267

⁴⁰ Bull 1978: 268

russiske ledelsen, trakk seg dermed ut av DNA og dannet Norge Kommunistiske Parti med Olav Schefflo i øverste stilling.⁴¹ Partistridens motspillere blir omtalt som Tranmæl-faksjonen og Schefflo-faksjonen, for henholdsvis DNA og NKP. I løpet av en periode på tre år hadde Det Norske Arbeiderpartiet blitt splittet to ganger. Det er et unektelig faktum at partiets utenrikspolitikk, og spesielt deres tilknytning til Komintern, var av sentral viktighet, om ikke den ytterst viktigste faktoren. Arbeiderbevegelsen som en helhet var blitt splittet. Fagbevegelsen som en helhet graviterte mot Arbeiderpartiet, men det var også til å begynne med sterk oppslutning til Norges Kommunistiske Parti.⁴² Dette kom eksplisitt til uttrykk ved stortingsvalget i 1924, da DNA mottok 18,4 prosent av stemmene, NKP mottok 6,1 prosent og NSA mottok 8,8 prosent. Det blir påstått at utskillingen av det nye Norge Kommunistparti fra det Norske Arbeiderpartiet var det første leddet i en prosess som resulterte i at DNA ble fullt ut en aktør i det parlamentariske spillet om regjeringsmakt.⁴³

Avisenes rolle

Betydningen av de norske aviser var av sentral viktighet i den politiske diskursen i Norge på 1920-tallet. De politiske partier hadde behov for sine egne presseorganer for å nå ut med budskapet sitt og sine politiske argumenter, og organiseringen av det moderne partisystem i Norge gav flere aviser.⁴⁴ Forholdet mellom parti og presse var mer intimt i Norge enn land det er naturlig å sammenlikne med. Det oppsto på grunn av dette forholdet en tydelig distinksjon mellom en konservativ og en radikal blokk. En økende priskonkurransse førte til at nye samfunnslag også hadde råd til avisabonnement, som også førte til at arbeiderklassen fikk innpass i pressen.

Arbeiderpressen vokste fram som et tredje alternativ til nyhetsformidling samtidig som arbeiderklassen ble en større påvirkningskraft i politikken. De politiske ideene i arbeiderpressen samsvarte med det generelle politiske ønsket om å utfordre det eksisterende samfunnet, og skape et nytt. Dette var også motivet til å skape sin egen presse; på grunn av ønsket om å skape det nye samfunnet, fikk de ikke støtte fra de allerede etablerte avisene i Norge. Arbeiderpressen var i stor grad på 1920-tallet ledet av de fremste partibyggerne og

⁴¹ Bull 1978: 268

⁴² Olstad 2019: 210

⁴³ Olstad 2019: 244

⁴⁴ Hirsti 1980: 165

organisasjonsfolkene i arbeiderbevegelsen, som ønsket å nå fram med sine sosialistiske, og bane vei for arbeiderpartiet.⁴⁵ Pressens i partiet, og Social-Demokratens rolle som hovedorgan fikk en tydeligere rolle etter Martin Tranmæl ble valgt som redaktør fra 1921. Som redaktør for arbeiderpressen som senere skulle bli kalt Arbeiderbladet, var Tranmæl trolig den mest innflytelsesrike redaktør i sin tid. Pressearbeid og partiarbeid ble som en følge av dette sett på som to sider av samme sak.⁴⁶ Arbeiderpartiets partisplittelser skulle også påvirke partipressen betydelig. Først og fremst var det i slutten av året 1923, tre arbeiderpartier med hver sin partipresse. Mest betydelig av de nyopprettede partiers presseorgan var Norges kommunistblad, med Olav Scheflo som redaktør fra starten. En videre fiendtlighet mellom de to partier kan dermed bemerkes, da lederne for de to faksjonene under partistriden, var redaktør for de respektive partipresseorganene.

Aftenposten, som en del av høyrepressen, og som fungerte som et presseorgan for den borgerlige samfunnsklassen, hadde som interesse å føre en marginalisering og fiendtliggjøring av den norske arbeiderklasse.

Diskursanalyse

Det finnes først og fremst to fremtredende diskurser i fremstillingen av partisplittelsen i Arbeiderpartiet i 1923. Essensielt sett vil disse være at det var enten flertallets eller mindretallets skyld at splittelsen skjedde. En tredje diskurs i fremstillingen er den av hvem som er det uovertrufne partiet for arbeiderklassen. Det var for både Norges kommunistiske parti og for Arbeiderpartiet et forsøk, på å gjennom henholdsvis Norges kommunistblad og Arbeiderbladet vise til at de var den rette fanebæreren for arbeiderbevegelsens «frigjørelse» etter splittelsen. Det var ikke noen klare linjer mellom Arbeiderpartiet og Norges Kommunistparti i begynnelsen, bortsett fra deres stilling til Komintern og medlemskapsspørsmålet. Det ble derfor hovedaspektet i begge partipresseorganenes fremstilling.

Arbeiderbladet

Først og fremst var det imperativt for DNA og NKP å rasjonalisere deres valg i henhold til Komintern. DNA på sin side ønsket å fremstille Kominterns ultimatum som uaktuelt da de

⁴⁵ Hirsti 1980: 172

⁴⁶ Dahl 2010: 38

mente den indre organisasjonsmessige selvstendighet ikke kunne forbli hvis medlemskapet til Internasjonalen hadde fortsatt. Raptusen omkring ideen om en internasjonal væpnet revolusjon var ikke like sterk som den var i eksekutivkomiteen i Komintern. Ledelsen i Arbeiderpartiet i 1923 trodde heller på anvendelsen av masseaksjon som verktøy til anskaffelsen av politisk makt. Det var derfor ikke lenger et behov for partiledelsen at en internasjonal kommunistisk disiplin skulle være tilstedeværende.⁴⁷ Tilsynelatende, var dette en pragmatisk tilnærming fra Tranmæl og partifellene hans, da verdensrevolusjonen hadde utviklet seg til å bli et fjernt perspektiv. Dette kan dog ikke ses på som en årsak, men heller en slags forherligelse, hvis middel var å avvise Kominterns ultimatum. Det var derfor en politisk nødvendighet å antagonisere både den kommunistiske Internasjonalen, og de medlemmer i DNA som stadig ønsket samarbeid med Komintern.

I ingressen til artikkelen «Kr.a arbeiderpartis representantskap maner til samling om Det norske arbeiderparti»⁴⁸ står det skrevet at «*Ansvaret for bruddet ligger hos eksekutiven og mindretallets ledere.*» Dette fremviser essensen til et av de sentrale diskursene som framkommer i fremstillingen av partisplittelsen, at det var ifølge Arbeiderpartiet, Norges kommunistparti som var ansvarlig for spengningen av partiet. Videre i artikkelen står det skrevet: «*Efter at ha faat Det norske arbeiderparti ekskludert av Internationalen, har mindretallet sprængt ut av partiet og i likhet med høiresocialisterne dannet et nyt splittelsesparti.*»⁴⁹ Det blir med disse utdragene fra Arbeiderbladet, ettertrykkelig tildelt skyld til mindretallets representasjon, altså de som skulle danne det nye kommunistpartiet. Arbeiderbladet sammenlikner det nye «splittelsespartiet», med «det høiresocialistiske parti». Å likestille NKP med Norges sosialdemokratiske arbeiderparti som foraktelig ble omtalt som «høyresocialister» er med nedsettende konnotasjoner. Det kan bli sett på som et forsøk fra Arbeiderbladet på å undergrave kommunistpartiets legitimitet blant arbeiderbevegelsen. Videre påsto Arbeiderbladet at NKP som NSA kom til å ha vanskeligheter med å skaffe seg medlemmer: «*(...) det nye splittelsespartiet gaar den samme skjæbne imøte som det høiresocialistiske parti. Det vil bli et parti av ledere men uten medlemmer.*»⁵⁰ Dette viste seg å være til dels upresist. Arbeiderpartiet som hadde fått 31,6 prosent av stemmene i 1918 falt til

⁴⁷ Bull 1978: 268

⁴⁸ Arbeiderbladet 1923, 10. nov: 1

⁴⁹ Ibid: 1

⁵⁰ Ibid: 1

18,4 prosent i 1924. Det var dermed en unektelig representasjon i de andre arbeiderpartiene, NSA og NKP som fikk henholdsvis 8,8 prosent og 6,1 prosent.⁵¹

Ved å påstå at mindretallet som senere skulle bli Norge kommunistparti bevisst gikk inn på å «svekke» arbeiderpartiet, fremprovoserer det også ideen om at de har svekket arbeiderbevegelsen som en helhet. «*[Det norske arbeiderparti] opfordrer arbeiderne i Kristiania til i fast ubrtyelig samhold at slaa ned mindretallets forbryderske forsøk paa gjennem splittelse at svække det parti, som har reist klassekampen i Norge og altid gaat i spidsen i arbeiderklassens frigjøringskamp.*»⁵² Det er også en klar oppfordring til arbeiderne i Kristiania ved å slå ned på mindretallets «forbryterske forsøk». Definisjonen på hvilken «forbrytelse», mindretallet har begått er diffus. Det kan dog tolkes som at det er fornektelsen av flertallet i partiets beslutning. Det kommer til uttrykk i landsmøtets enstemmige beslutning at «Landsmøtet er en enhet, ikke bare en samling av enkeltpersoner. Dets beslutninger, er uttryk for Det norske arbeiderpartis vilje.»⁵³ Arbeiderpartiets oppfatning av mindretallets ledere var dermed at disse representanter skulle betraktes som enkeltpersoner og ikke som representanter for sine organisasjoner. Det er også av arbeiderpartiets oppfatning at representantene for mindretallet handlet irrasjonelt. «*Voksne organisationsfolk – som det findes mange av i mindretallet – kan da vel ikke for alvor indbilde sig at en minoritet paa et møte kan beslutte i vedkommende organisations navn*»⁵⁴, og at det «*maa skrives paa nervøsitets konto*».⁵⁵ Siden mindretallet handlet på sitt første «nervøse» instinkt, vil dette være en påstand på at det ikke var noen virkelig plan bak dannelsen av Norges kommunistiske parti; det var en hensynsløs handling. Dette er dog misvisende av Arbeiderbladet, da det blir vist til i kommunikasjonen mellom Schefflo og representanter fra eksekutivkomiteen at mindretallet flukt, var et alternativ siden januar 1923.⁵⁶ Det er allikevel påfallende at Arbeiderbladet med redaktør Tranmæl kritiserer mindretallet for å anvende et mindretallsdiktatur, da Tranmæl selv har blitt kritisert for dette. Finn Olstads tolkning av Tranmæl er at ved disse anklagelsene svarte Tranmæl med at det snarere er flertallsdiktatur, siden makten legges i arbeiderorganisasjonenes hender, som Tranmæl kaller «det arbeidende

⁵¹ Olstad 2021: 50

⁵² Arbeiderbladet 1923, 10.nov: 1

⁵³ Arbeiderbladet 1923, 5. nov: 1

⁵⁴ Arbeiderbladet 1923, 5. nov: 3

⁵⁵ Ibid: 3

⁵⁶ Egge 1995: 59

folk».⁵⁷ Olstad viser også til at Olav Scheflo som en representant for mindretallet også hadde anvendt det samme begrepet «det arbeidende folk» da han var redaktør for Socialdemokraten. Det kan derfor virke hyklersk av Tranmæl som redaktør for Arbeiderbladet å kritisere Scheflo og mindretallet for den populistiske tilnærmingen.

Som nevnt tidligere var det imperativt å vise arbeiderklassen at Arbeiderpartiet fremdeles kjempet den norske arbeiders sak. For å vise dette henvendte Arbeiderbladet seg direkte til arbeiderklassen i den første utgaven av avisen etter splittelsen. Det blir først og fremst uttrykket i artikkelen «Til arbeiderklassen i Norge»⁵⁸ hvordan forholdet mellom arbeiderpartiet og Komintern utviklet seg. Forholdet var etter partiets oppfatning et fruktig et, da de har vært i «klassebevisst solidaritet med broderpartiet i andre land» og «vært med på å understøtte den revolusjonære arbeiderbevegelse over hele verden». Partiet uttrykker også en beklagelse for at forholdet ble brutt, men beskriver at det var nødvendig for å beholde integriteten, og for at de stadig skal fortsette sitt revolusjonære arbeid. Det var unektelig et sentralt prosjekt for arbeiderpartiet gjennom hovedpresseorganet å adressere seg direkte til arbeiderbevegelsen. Visende er det også at den relevante artikkelen er avslutningen fra protokollen til det ekstraordinære landsmøtet i november 1923.

Ved oppmaningen til støtte om arbeiderpartiet var det viktig å vise til at arbeiderpartiet hadde handlet forsvarlig i henhold til den norske arbeiderklassen. Kristiania arbeiderparti skrev i Arbeiderbladets utgave den 10. november 1923 at «*Det norske arbeiderparti har aldrig svigtet arbeiderklassen. – Derfor vil den norske arbeiderklasse heller ikke svigte sit parti.*»⁵⁹ For å avkrefte at arbeiderpartiet svek arbeiderklassen måtte de bevise at det var i grunn Kominterns handlinger som førte til at forholdet brøt.

*«Det er landsmøtets ret og pligt under ansvar at trække op linjerne for partiets politik i Norge i overensstemmelse med medlemmernes uttalte vilje. Eksekutivkomiteen kræver, at vi skal gi avkald paa denne ret og pligt, derfor kan landsmøtet ikke godta eksekutivens ultimatum.»*⁶⁰

Dette viser først og fremst til essensen av splittelsen, på et overfladisk nivå. Flertallets ledere kunne ikke godta eksekutivens ultimatum på bakgrunn av at de stadig ønsket

⁵⁷ Olstad 2021: 25

⁵⁸ Arbeiderbladet 1923, 5. nov: 1

⁵⁹ Ibid: 1

⁶⁰ Arbeiderbladet 1923, 10. nov: 1

bestemmelsesretten ved samtlige anliggender. Ved å inklusjonen av begrepet «medlemmenes uttalte vilje», er det også et bevis på at de ikke hadde sviktet arbeiderklassen, men heller at avgjørelsen ble gjort for å gagne dem. Dette samsvarer også med Tranmæls tilnærming til klassekampen, som tilsa at det ikke skulle være noen forutbestemtplan, men at de revolusjonære handlinger heller la sine egne premisser.⁶¹ Det var menneskemateriellet som var av størst betydning, og at de måtte gjennomføre revolusjonen selv; derfor måtte de også være med på å sette partilinjen.

Ikke bare var det da, som før imperativt å gjøre arbeiderbevegelsen klassebevisste, det var også viktig å gjøre dem «partibevisste». Med begrepet «partibevissthet», menes at på samme måte som klassebevissthet, deler man de samme ideene og interessene, men istedenfor innad i en klasse, er det innad i partiet. En nødvendig bevissthet i partiet var nødvendig, ettersom det eksisterte tre arbeiderpartier. Det var som en følge av dette en bitter strid mellom de to partiene om oppslutning, spesielt blant fagforeningene. Finn Olstad beskriver at «selv om fagbevegelsen som en helhet graviterte mot Arbeiderpartiet, var det også til å begynne med sterk oppslutning om Kommunistpartiet. (...) Det var riktignok en oppslutning som raskt svant hen.»⁶² Det var dermed nødvendig å redegjøre for hvilken politikk man skulle bedrive i partiet, og presseorganene var det viktigste verktøyet for dette. Bruken av begreper som «arbeider» og «kamerat» inkluderte dermed den øvrige delen av arbeiderbevegelsen. Artikkelen anvender også dette: «*Arbeidere! Kamerater! Slaa ring om Det norske arbeiderparti. Fyld dets rekker!*»⁶³

Et annet poeng som forekom ved Arbeiderpartiets appell til arbeiderklassen er deres erklæring om at de stadig var et revolusjonært kommunistisk parti. Det blir beskrevet av Edvard Bull d.y. en vedtakelse på det ekstraordinære landsmøtet etter mindretallet hadde forlatt salen:

«*[Arbeiderpartiet] «som hittil i alle sine handlinger vil følge de kommunistiske prinsipper og retninger», at «gjennomførelsen av den sosiale revolusjon er Det norske Arbeiderpartis viktigste oppgave», at arbeiderklassen måtte møte reaksjonære angrep «først og fremst ved å styrke sine organisasjoner, men dernest også ved å bevæpne seg».*⁶⁴

⁶¹ Olstad 2021: 24

⁶² Olstad 2019: 210

⁶³ Ibid: 1

⁶⁴ Bull 1978: 268

Dette kommer også tydelig fram i den samme artikkelen fra det forrige avsnitt. Det står skrevet at «*La det stort og sterkt gaa usveækket ut av de videre kampe! Da vil det ogsaa kunne gaa foran i klassekampen og paa kommunistisk grundlag føre arbeidernes sak frem til seier.*»⁶⁵ Dette sammenfaller med Edvard Bull sin beskrivelse av den nye retningen til arbeiderpartiet. Det kunne virke som at Arbeiderbladet har til dels redusert tilnærmingen av det revolusjonære språket. Heller enn å beskrive den voldsomme revolusjonen, blir det heller lagt vekt på å føre «arbeidernes sak frem til seier». Dermed ble styrkingen av organisasjonen det viktigste elementet i klassekampen, også i arbeiderpartiets umiddelbare politikk. Begreper som solidaritet og samhold ble brukt, istedenfor begreper som førte til revolusjonær raptus. Styrkingen av organiseringen, som Edvard Bull d.y. snakker om, kan ses på som den viktigste årsaken til at det ble nettopp arbeiderpartiet som ble «massepartiet» på venstresiden i norsk politikk. «Klassesamlingen» er et utbredt begrep som brukes om arbeiderpartiets politikk i den påfølgende perioden etter uttredelsen av Komintern og sprengningen i 1923. Det nære samarbeidet mellom LO og partiet ble styrket, og det ble appellert i større grad til den faunaen av arbeiderbevegelsen som var ikke-revolusjonære. Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti slo seg i 1927 også sammen med Arbeiderpartiet. Mange av de som hadde blitt med i dannelsen av NKP valgte også å tilslutte seg til sitt gamle parti. Det ble vist tidligere til at NKP tapte den organisatoriske kampen om fagbevegelsen, ved 1927 hadde de også tapt kampen om oppslutningen om arbeiderbevegelsen. Ved stortingsvalget i 1927 hadde Arbeiderpartiet fordoblet sin oppslutning fra 18,4 prosent i 1924 til 36,8 prosent.⁶⁶

Norges kommunistblad

Norges kommunistblad sto ovenfor et annet predikament, enn det Arbeiderpartiet gjorde, da de i grunn ikke hadde noen medlemsbase å appellere og forsone seg til, på samme måte som Arbeiderpartiet hadde. Det var imperativt for dem å henstille seg den delen av arbeiderklassen som fremdeles var tro til det institusjonaliserte internasjonale kommunistiske system. Det fremste gjøremålet ble dermed å vise til at Arbeiderpartiet gjorde feil ved å bryte med den Kommunistiske Internasjonale. «*Flertallsrepresentantene paa Det norske Arbeiderpartis landsmøte har lørdag brutt med Den kommunistiske Internasjonale. De vil nu fortsette aa fullbyrde sitt forbryterske verk ved aa sprengne partiet i to deler.*»⁶⁷ Her kan man

⁶⁵ Arbeiderbladet 1923, 5 nov: 1

⁶⁶ Olstad 2019: 245

⁶⁷ Norges kommunistblad 1923, 5. nov: 1

observere at også Norges kommunistblad anvender begrepet «forbrytersk» for å beskrive handlingen til sin motpart, Tranmæls flertallsfraksjon. Forbrytelsen som det var snakk om, kan forstås ikke bare som forbrytelsen mot den norske arbeiderklasse, men også forbrytelsen mot hele det kommunistiske internasjonale fellesskapet. Først og fremst, kan forbrytelsen mot den norske arbeiderklasse forstås som ekskluderingen av mindretallet representanter. Det norske arbeiderpartiet vedtok en enstemmig beslutning som lyder: *«Ingen kan være medlem av Det norske arbeiderparti, som samtidig tilhører en anden politisk organisation. Efter at partiet er blit ekskludert av Den 3. Internationale, kan ingen partiforening og intet partimedlem staa tilsluttet Internationalen.»*⁶⁸ En påstand om den like språkbruken til de to partipresseorganene kan være at de begge innehar en viss revolusjonær retorikk. Den politiske kamplinjen for begge partiene er naturligvis kampen om arbeiderbevegelsens frigjøring, gjennom revolusjon. Sprengningen av partiet har derimot fremmedgjort en del av arbeiderbevegelsen fra den annen.

For det andre, kommer poenget om forbrytelsen mot det kommunistiske fellesskapet internasjonalt til syne i en artikkel fra utgivelsen av Norges kommunistblad, 6. november: *«Er Tranmæl og hans folk saa blinde, mangler de saa enhver sans for rettskaffen logikk, at de ikke forstaar, at deres ord og gjerninger set i sammenheng er det rene vrøvl. Eller hykleri? Eller at de, hvis de er i god tro, er gaatt fra konseptene.»*⁶⁹

Norges kommunistiske parti skriver med dette om sviket Det norske Arbeiderpartiet har utført mot resten av den kommunistiske verden. Det blir påstått fra NKP sin side at de oppfatter, fravikelsen fra konseptene som en forkastning av de kommunistiske prinsipper. Artikkelen forsøker å nærmest fange essensen av disse prinsippene gjennom fire aksiomer, livsanskuelse, politikk, taktikk og fellesskap. Ved å bestride disse prinsipper, abandonerer DNA de kommunistiske partier internasjonalt, men spesielt den tyske og den franske arbeiderbevegelsen. Dessuten, forsøker NKP å fremstille at DNA fremmedgjør seg selv fra den kommunistiske verden, da kommunistbladet hevder at DNA anser Komintern som en fremmed makt.

NKP forsøkte å bevise at Arbeiderpartiet har sveket den norske arbeiderklassen ved å med overlegg arbeide mot et brudd med Den kommunistiske Internasjonalen. Dette underbygger,

⁶⁸ Arbeiderpartiet 1923:

⁶⁹ Norges kommunistblad 1923, 6. nov: 1

fra et perspektiv fra NKP, ideen om at Arbeiderpartiet har gått vekk fra sitt revolusjonære standpunkt, og dermed svikter den norske arbeiderklasse.

*«Ingen klassebevisst arbeider kan i dag være i tvil om at det tidligere mindretall i Det norske Arbeiderparti talte sannhet naar det paastod at 21. desember-mennene bevisst arbeidet paa et brudd med Den kommunistiske Internasjonale. Denne hensikt har de oppnaadd. Men de har ikke oppnaadd aa skille den revolusjonære norske arbeiderklasse fra Den kommunistiske Internasjonale.»*⁷⁰

Det kan forstås med dette at oppfatningen til Norges Kommunistiske parti var at det siden 21. desember var et bevisst forsøk på å bryte med Komintern. De såkalte «21. desember-mennene» kan forstås som flertallet i arbeiderpartiets sentralstyre som mellom 15. og 21. desember 1922 møttes for å drøfte Komintern-kongressen. Vedtaket ble i realiteten et brudd mellom Komintern og arbeiderpartiet.⁷¹ Dette møtet ble derimot møtt med sterke reaksjoner på partiets landsstyremøte i februar 1923, og endte til slutt med en enstemmig resolusjon for at partiet fortsatt skulle være en del Internasjonalen.⁷²

Åsmund Egge forklarer at mindretallets taktikk var å ta en defensiv form. Han bruker eksempler fra et samband mellom Otto Ville Kuusinen og Edwin Hoernle; to betrodde representanter fra eksekutivkomiteen av Komintern:

«Det ble samtidig lagt vekt på å gi taktikken en defensiv form. «Tranmæl og hans folk skal framstå som de angripende, som de går løs på oss og er forberedt til å gå til splittelse av partiet. Vår fraksjon, derimot, forsvarer den nåværende status quo: kampfellesskapet med den kommunistiske Internasjonalen.»»

Den defensive tilnærmingen til NKP kan påstås å komme til uttrykk ved det å legge skylden på den ledelsen i DNA som ønsket å bryte med Internasjonalen allerede i desember 1922. Det er dermed disse som bryter med den «stabile kontinuiteten» i det kommunistiske fellesskapet, og skaper uro. Videre, vil den defensive tilnærmingen komme til uttrykk da mindretallet beskylder arbeiderpartiets ledere for å ha sveket partiet. *«Det er 21. desember-mennene som gaar igjen. De er blitt farlige gjengangere for den norske arbeiderklasse.»*⁷³ De beskyldte her Tranmæl-fløyen for å være «farlige gjengangere for den norske arbeiderklasse». Ved anvendelsen av begrepet «farlig» ble det gjort et forsøk på å antagonisere Tranmæl, og

⁷⁰ Ibid: 1

⁷¹ Egge 1995: 56

⁷² Egge 1995: 66

⁷³ Norges kommunistblad 1923, 6. nov: 1

enhver sammensvergelse til han vil være skadelig for den norske arbeiderklasse. Den defensive tilnærmingen som Egge redegjør for, kan også observeres i artikkelen i Norges Kommunistblad «Til det arbeidende folk i Norge!». Det blir forsøkt i denne artikkelen å avkrefte Tranmæl og hans overkommando, så å si, som kommunister. «*Nu skriker Bull, Falk, Tranmæl og deres venner op om ultimatum og overgrep! Hvorfor skriker de op? Fordi de nu klart maatte bekjenne hvad som står høiest for dem: aa fastholde sine egne ukommunistiske forslag, eller aa fortsette medlemskapet i det kampforbund som omfatter alle lands revolusjonære arbeidere.*»⁷⁴Ved anvendelsen av begrepet ”ukommunistisk”, viser Norges kommunistblad til at de er av den forståelse at for å være det fanebærende partiet for arbeiderbevegelsen i Norge, må det være et uttrykt kommunistisk-revolusjonært parti. Det er også deres oppfatning at deres nye parti, var dypsindig mer kommunistisk enn DNA, noe de også henviste til arbeiderklassen.

Slik Norges kommunistblad påstår at disse 21.desember-mennene etterstrebet et brudd med den Kommunistiske Internasjonales behøvd allikevel ikke å være feil. Stridsfanen ble for alvor reist blant tranmællittene da «Kristianiaforslaget» ble fremmet den 26. januar. Disse statuttene sto som tidligere forklart i kontrast med Kominterns sentraliseringspolitikk. «Kristianiaforslaget» ble også vedtatt på landsmøtet i februar med 94 mot 92 stemmer.⁷⁵ Det var tydelig at siden resolusjonen fra 21.desember, hadde ikke Tranmæls fraksjon i det hele tatt ikke var villig til å følge hverken Kominterns kongress eller eksekutivkomiteens beslutninger og statutter. Om fravikelsen fra å følge Kominterns beslutninger, kan ses på som å ha ført til den uunngåelige ultimatumspolitikken til Komintern, var det også med hjemmel å påstå at Tranmæl-fraksjonen «bevisst arbeidet på et brudd med Den kommunistiske Internasjonales.» Ultimatumspolitikken ble dog understøttet av Scheflo-fraksjonen siden «Kristianiaforslaget» ble vedtatt i februar. Det at Scheflo da påsto i Norges kommunistblad, at hele skylden for partisprengningen kan settes på flertallet i arbeiderpartiet kan virke tendensiøst.

Selv om partistriden tilsynelatende var over på tidspunktet da resolusjonen kom for at arbeiderpartiet fortsatt skulle være med i Komintern, kom det fram i en rapport fra Karl Radek, en representant for Kominterns eksekutivkomite hvordan kamplinjene utviklet seg hvis

⁷⁴ Norges kommunistblad 1923, 5. nov: 2

⁷⁵ Bull 1978: 267

partistriden ble tilspisset. Åsmund Egge viser til i boken «Komintern og krisen i Det norske arbeiderparti»⁷⁶ hva som sto i Radeks rapport:

««Hvis maktkampen blir en kamp på liv og død,» skriver [Radek] i sin rapport, «vil det komme til en splittelse. Tranmæl-folkene vil bli drevet til å slå seg sammen med sosialdemokratene og ha sin basis i fagbevegelsen. Vi må første danne partiet. Hvor stor prosentandel av sympatisører som så vil gå inn i vårt parti, er ukjent. Graden av «kommunistisk innsikt», er lav Tranmæls personlige popularitet ennå stor.» Derfor mente Radek at saken ikke skulle settes på spissen.»⁷⁷

Det var i grunn akkurat slik det utspilte seg også, da saken igjen ble sett på spissen under partilandsmøte i november samme året. Dette fører også til fornemmelsen om at den ideologiske overbevisningen fra NKP sin side viste seg å være deres nederlag. Selv om mindretallets representanter var klar over den populariteten som graviterte rundt Tranmæl og den lave kommunistiske innsikt, så de det allikevel hensiktsmessig å trekke seg ut av partiet i november 1923. Dette kan tilsynelatende kun forklares ved deres vilje til å underlegge seg det internasjonale kommunistiske fellesskapet, med maktutspring i Moskva.

Aftenposten

Som nevnt tidligere hadde Aftenposten som sin hovedmotivasjon å marginalisere og antagonisere den norske arbeiderklassen. De var derimot stilt ovenfor en vanskelig situasjon, da også arbeiderklassen innad barket i hop. Man kan derfor se på den umiddelbare reaksjonen til Aftenposten som å gå hardt ut mot den de oppfattet som den mest radikale og revolusjonære, nemlig NKP, og være sympatiserende med den mindre radikale siden altså DNA. Allikevel var det nødvendig med en stadig fiendtliggjøring av begge fraksjonene. Det er Aftenpostens bevisste strategi, som en del av høyrepressen, å underminere de sosialistiske partienes legitimering blant folket, og dermed svekke deres sjanser til parlamentarisk makt. Man kunne observere denne undermineringen allerede på forsiden av Aftenposten utgave den 5. november, hvor det lyder «*Det norske kommunistparti sprængt.*»⁷⁸

Slik det blir framstilt i Aftenposten, ble det uttrykt en glede for splittelsen. «*Vi kan ikke andet end glæde os over det, og vi tror, at det vil ha sin store betydning utad. Intet «taktisk» hensyn kan avholde os fra at gi et offentlig uttryk for denne vor oppfatning.*» Dette kan oppfattes som

⁷⁶ Egge 1995: 59

⁷⁷ Egge 1995: 59

⁷⁸ Aftenposten 1923, 5. nov: 1

tvetydig. For det første, kan en «glede» uttrykkes av den store delen av arbeiderbevegelsens forstøtelse til den internasjonale kommunistiske bevegelses institusjonalisering, og dermed redusere frykten for den internasjonale kommunistiske revolusjonen. Den nasjonale radikale og revolusjonære tendensen som fantes i DNA da de var med i Komintern var dermed svekket på et internasjonalt plan. Aftenposten snakker også om en «tilfredshet» i den allmenne befolkningen, som en følge av bruddet. Naturligvis, er denne tilfredsheten rettet mot det borgerlige laget i samfunnet, men de påstår også at arbeiderklassen også burde møte dette bruddet med glede. *«de titusener av arbeidere, som i solidaritetens navn saa alt for længe har maattet være statister i ledernes ansvarsløse samspil med de russiske diktatorer.»*⁷⁹ Det virker som at det blir gjort en undergraving av arbeiderklassens gjensidige forståelse, ved en ironisering av begrepet «solidaritet». Det fornemmer om en effektiv retorikk, da denne undergravingen allikevel blir overskygget av det som tilsynelatende ligner på en appellering og sympati til arbeiderklassen. For det andre, kan det også handle om hvordan arbeiderbevegelsen blir splittet innad, og skaper fiendtlige kamplinjer seg imellom. Dette svekket den mobiliserende kraften til å fortsette det «revolusjonære arbeidet» mot «arbeiderenes frigjøring».

Det var allikevel sentralt for Aftenpostens politisering av temaet å antagonisere Det norske Arbeiderparti i den norske politikken, noe som kan observeres i dette sitatet: *«Forsaavidt betyr ikke bruddet med Moskva og sprængningen av partiet nogen indledning til en mer moderat politik paa det sociale og økonomiske omraade. Kanskje heller en radikaliserings.»*⁸⁰ Det var unektelig en mulighet for høyrepressen at arbeiderbevegelsen kunne inngå en mer moderat politikk og fullstendig underlegge seg den parlamentariske veien til regjeringsmakt. Den revolusjonære tendensen i partiet kom stadig, ifølge Aftenpostens tolkning til å være tilstedeværende. *«Det er fremdeles revolutionært, det tar sin politik fremdeles sikte paa en voldelig omkalfatring av samfunnsforholdene.»*⁸¹

Aftenposten beretter om en national æresfølelse som til slutt ble overskyggende blant flertallet på arbeiderpartiets landsmøte: *«Det er til syvende og sist den nationale æresfølelse, som har baaret seiren hjem paa kommunistenes landsmøte.»*⁸² Igjen, kan det virke som

⁷⁹ Ibid: 1

⁸⁰ Aftenposten 1923, 5. nov: 1

⁸¹ Ibid: 1

⁸² Ibid: 1

Aftenposten appellerer til den øvrige arbeiderklassen da de ved avvisningen av Komintern har kastet det russiske av, og at den norske arbeider skal råde over seg selv på norsk jord. «Den nationale æresfølelsen», kan i dette tilfelle også bety partiet som en enhet, og ikke som en samling av enkeltpersoner, som skulle få sine ordrer fra en russisk oven. Dette vil i samme åndedrag også være en kritikk rettet mot det nydannede NKP som tilsynelatende ville bli styrt av en institusjon som hadde sitt maktutspring fra den sovjetiske hovedstaden. Det viste seg også å bli en realitet. Kommunistpartiets faglige politikk ble basert på verdenskommunismens sentrum i Moskva.⁸³

Oppsummering

Først og fremst, ble det i denne oppgaven redegjort for kontekstualiseringen av perioden for den norske arbeiderbevegelse på 1920-tallet. Det ble fortrinnsvis nevnt at arbeiderklassen hadde opplevd en tiltagende mer sentral rolle i den norske politikken allerede ved innføringen av allmenn mannlig stemmerett. Den nye valgordningsendringen som ble gjort i 1919, var også utslagsgivende for at denne klassen skulle ha et parti som kunne menge seg i det parlamentariske systemet i Norge. Dessuten, ble perioden også kjent som kapitalismens krise, da forskjellene ble større, og misnøyen blant arbeiderklassen vokste. Dette ble forsøkt «pasifisert» av borgerklassen, uten hell, og en «revolusjonær raptus» vokste blant arbeiderklassen. Det norske arbeiderpartiet var ved begynnelsen av denne perioden det eneste partiet som representerte den norske arbeiderklassen politisk. Partiet, som erklærte seg som kommunistisk-revolusjonære, da de radikale seiret på landsmøte i 1918, var nærmest et selvfølgelig medlem da den tredje Kommunistiske Internasjonale ble opprettet i 1919. Forholdet utviklet seg dog til et problematisk et, da Moskva-tesene ble vedtatt i 1920. Disse ble motvillig akseptert i 1921, men ble aldri satt i praksis. DNA svarte derimot med et forsøk på å formulere sine egne prinsipper, kjent som Kristiania-forslaget. Tilsvaret fra Komintern var dermed, fullstendig underlegg dere de betingelser vedtatt ved de internasjonale kongresser, eller anse dere selv som utelatt fra internasjonale. Ultimatumet ble avvist ved novemberlandsmøtet i 1923. Mindretallet som hadde stemt for å akseptere Kominterns betingelser valgte dermed å trekke seg ut av DNA og dannet det nye Norges Kommunistiske Parti. Det var etter min vurdering nødvendig å redegjøre for denne kontekstualiseringen for å forstå de diskurser som ble analysert i det tredje kapittel av oppgaven.

⁸³ Olstad 2019: 210

Innledningsvis ble det redegjort for at problemstillingen for denne oppgaven var hvordan det norske arbeiderpartis landsmøte i november 1923 og den resulterende splittelsen ble fremstilt i henholdsvis Arbeiderbladet, Norges Kommunistblad og Aftenposten. Først og fremst vil den første diskursen som kommer etter analysen av Arbeiderbladets fremstilling være at det var Norges kommunistblad sin skyld i splittelsen av partiet. Det blir ettertrykkelig uttrykt i Arbeiderbladets utgaver, både den 10 november og den 5. november at ansvaret for bruddet ligger hos mindretallets ledere og hos eksekutivkomiteen av Komintern. Dessuten, blir det uttrykt fra Arbeiderbladet at de representanter som kom til å danne NKP, bevisst gikk inn for å svekke arbeiderpartiet, og dermed også svekke den norske arbeiderklassen. Begrepet «forbrytersk» og «nervøsitet» blir anvendt for å vise til at mindretallets ledere både handlet uetisk og irrasjonelt i henhold til arbeiderklassen. For det andre, vil en annen diskurs fra Norges kommunistparti sin side være hvordan de forsøker å legge skylden for splittelsen på DNA. De gjør dette ved å vise til hvordan de tidligere hadde forsøkt å bryte med den Kommunistiske Internasjonale den 21. desember 1922. Nore's Kommunistblad kaller Tranmæl og de andre flertallsrepresentanter som «farlige» for å vise til at sammensvergelsen til han er skadelig for den norske arbeiderklasse. Også Norges kommunistblad anvender begrepet «forbrytersk». Forbrytelsen som flertallet gjør, kan forstås som deres «ukommunistiske» forslag, og derfor også et svik ovenfor hele den norske arbeiderklasse. For det tredje, vil en fellesdiskurs for de to partipresseorganene være hvordan de begge henstilte seg til den norske arbeiderklasse. Aftenposten er et spennende supplement til fremstillingen av partilandsmøtet fordi den uttrykker borgerklassens holdning til partisprengningen av arbeiderpartiet. Det ble fortrinnsvis uttrykt en glede fra Aftenposten sin side. Allikevel var det sentralt for aftenposten å vise til den borgerlige klassen at det ikke betydde en mer moderat politikk fra DNA.

Avslutningsvis, viste det seg at Arbeiderpartiet sin diskurs var den mest overbevisende. Den nye retningen til Arbeiderpartiet, som omhandlet å styrke organisasjonen som det viktigste elementet i klassekampen gjorde også dem til «massepartiet» på venstresiden i norsk politikk. Kun fire år etterpå var Arbeiderpartiet også det største i Norge. Aftenposten påstand om at splittelsen med Komintern ikke skulle vise seg en mer moderat politikk for DNA visste seg også å være upresis. Det påstås at utskillingen av det nydannede NKP var det første leddet i en prosess som resulterte i at DNA ble fullt ut en aktør i det parlamentariske spillet om regjeringsmakta.

Litteraturliste

Sekundærlitteratur

Bjørgum, J. (2004). Hvorfor ble Arbeiderpartiet splittet i 1923? En kommentar til Åsmund Egge. *Historisk tidsskrift*, 84(2), s 279-306. Oslo: Universitetsforlaget.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2944-2004-02-07>

Bull, E. (1978). (Mykland, K. (red.)) *Norges historie: Bd. 1. Klassekamp og fellesskap 1920-1945*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.

Cotter, C. (2001). Discourse and Media. I D. Schiffrin, D. Tannen & H.E. Hamilton (Red.), *The Handbook of Discourse Analysis* (s. 416-436). Malden: Blackwell Publishers Ltd.

Dahl, H.F. (2010). *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010): Bd. 2. Parti, presse og publikum: 1880-1945*. Oslo: Universitetsforlaget.

Egge, Å. (1995). *Komintern og krisen i Det norske arbeiderparti*. Oslo: Universitetsforlaget.

Egge, Å. (2003). Hvorfor ble Arbeiderpartiet splittet i 1923?. *Historisk tidsskrift*, 82(3), s 229-262. Oslo: Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2944-2004-02-07>

Hirsti, R. (1980). Avisen blir allemannseie. I Semmingsen, I; Monsen, N; Tschudi-Madsen, S; Ustvedt, Y (Red.), *Norges kulturhistorie: Et folk i fred og krig*. (s. 157-176). Oslo: Aschehoug.

Meyer, F. (2018). Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie 40 år, Arbeiderhistorie 30 år. *Arbeiderhistorie*, 22(1), s 89-107. Oslo: Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-5879-2018-01-06>

Olstad, F. (2019). *Den store forsoningen: Norsk historie 1905-1945*. Oslo: Dreyers Forlag Oslo.

Olstad, F. (2021). *En historie om Arbeiderpartiet: Fra arbeidspopulister til verdensborgere*. Oslo: Dreyers Forlag Oslo.

Stugu, O. S. (2018). *Norsk Historie etter 1905*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Wilson, J. (2001). Political Discourse. I D. Schiffrin, D. Tannen & H.E. Hamilton (Red.), *The Handbook of Discourse Analysis* (s. 398-415). Malden: Blackwell Publishers Ltd.

Primærlitteratur

Aftenposten. (1923, 05. november) *Det norske kommunistpartiet sprængt*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

Arbeiderbladet. (1923, 10. november) *Kr.a arbeiderpartis representantskap maner til samling om Det norske arbeiderparti*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

Arbeiderbladet. (1923, 06. november) *Til arbeiderklassen i Norge*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

Det Norske Arbeiderparti. (1918). *Protokol over forhandlingerne paa det 23. ordinære landsmøte i Kristiania 1918*. Hentet fra [Digitale dokumenter - Arbeiderpartiet - Landsmøteprotokoller \(arbark.no\)](#)

Det Norske Arbeiderparti. (1923). *Det ekstraordinære landsmøte 1923: Protokol*. Hentet fra [Digitale dokumenter - Arbeiderpartiet - Landsmøteprotokoller \(arbark.no\)](#)

Norges kommunistblad. (1923, 05. november) (1). *Flertalsretningen i Det norske arbeiderparti har fullbyrdet bruddet med den kommunistiske Internasjonale*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

Norges kommunistblad. (1923, 05. november) (2). *Til det arbeidende folk i Norge*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

Norges kommunistblad. (1923, 06. november) *En fremmed Makt*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

